

אמירה לנוכרי באיסור דרבנן במקום מצווה:

רי"ף מסכת שבת נה עמוד ב

...אלא הכי קאמר ליה הא דאמרת אמירה לנוכרי שבות וקא מדמיתו לה לשבות דהזאה דאסירא לא שני לך בשבות דאמירה גופה בין שבות דאית ביה מלאכה לשבות דלית ביה מלאכה דהא מר לא א"ל זיל אחים לי דאית ביה מלאכה אלא אייתי לי מגו ביתאי קאמר ליה דטלטול בעלמא הוא דלית ביה מלאכה דשמעת מינה דכי אמרינן אמירה לנוכרי שבות בדבר שהוא מלאכה אבל בדבר שאינו מלאכה כגון האי לא אמרינן ביה אמירה לנוכרי שבות הרי נתברר לך דליכא בנוסחאי טעותא ומילי דברירן אינון והאי דאמרי' שבות דלית ביה מעשה ולא אמרינן שבות דלית ביה מלאכה מעשה ומלאכה בהאי ענינא חדא מילתא היא דקרו אינשי למלאכה מעשה כדאמרינן ובין יום השביעי לששת ימי המעשה והיינו מלאכה וכבר נתברר לך דאסור למימר לנוכרי לצבותיה או לאתויי דרך רשות הרבים והאי דכתב בעל הלכות טעותא הוא ולא תסמוך עילויה:

Specifically Amirah liNochri biShvut biMakom mitzvah, or any Shvut diShvut (two dirabanans)?

חידושי הריטב"א מסכת שבת דף קל עמוד ב

ורבינו אלפסי ז"ל כתב (בסוף הפרק) דהני מילי דטעותא נינהו, דהא בנוסחאות ישנות כתוב אמר ליה ולא שני לך בין שבות דאית ביה מעשה לשבות שאין בו מעשה דהא מר לא אמר ליה זיל [אחים ליה אלא זיל] אייתי ליה, ש"מ שלא התירו אמירה לגוי אלא שבות דשבות כי הכא דאמר ליה זיל אייתי ליה והוה ליה במבוי דאפילו שיביאנו ישראל ליכא אלא שבות דרבנן אבל מלאכה דאורייתא לא.

רמב"ם הלכות שבת פרק ו

הלכה א- אסור לומר לגוי לעשות לנו מלאכה בשבת אף על פי שאינו מצווה על השבת ואף על פי שאמר לו מקודם השבת ואף על פי שאינו צריך לאותה מלאכה אלא לאחר השבת, ודבר זה אסור מדברי סופרים כדי שלא תהיה שבת קלה בעיניהן ויבואו לעשות בעצמן.

...

הלכה ט- דבר שאינו מלאכה ואין אסור לעשותו בשבת אלא משום שבות מותר לישראל לומר לגוי לעשותו בשבת, והוא שיהיה שם מקצת חולי או יהיה צריך לדבר צורך הרבה או מפני מצוה. +/השגת הראב"ד/ דבר שאינו מלאכה ואינו אסור לעשותו בשבת [וכו'] והוא שיהיה שם מקצת חולי. א"א אם היה מקצת חולי הוא עצמו עושה שהרי גונח יונק חלב בשבת (כתובות ס) וכן אמרו (שבת קמח) הלכה מחזירין את השבר וכן אמרו (כתובות שם /דף ס') במקום הפסד כגון צינור שעלו בו קשקשין ממען ברגלו. +

הלכה י- כיצד אומר ישראל לגוי בשבת לעלות באילן או לשוט על פני המים כדי להביא לו שופר, או סכין למילה, או מביא לו מחצר לחצר שאין עירוב ביניהן מים חמין להרחיץ בהם קטן ומצטער וכן כל כיוצא בזה.

ראבי"ה חלק א - הלכות עירובין סימן שצא
ואמירה לגוי באיסורא דאורייתא נידון כאלו עושה ישראל בעצמו אסורא דרבנן, דאסור אפילו במקום מצוה, לבד מאונן ומצורע ובית הפרס דלא העמידו דבריהם, משום דליכא למיגזר בהו כולי האי דלא ליתי למיעבד איסורא דאורייתא, אבל בשאר מקומות גזרו היכא דאתי לאחלופי בדאורייתא, כדאמרינן גבי ההוא ינוקא וכו' והא לא עירבו >והא לא שתפי<, דאתי ל[אי]חלופי ברשות הרבים, ואפילו במקום מצוה כי התם אסור.

אפילו שבות דשבות לא בכל מצווה

תוספות מסכת גיטין דף ח עמוד ב
אף על גב דאמירה לעובד כוכבים שבות משום ישוב ארץ ישראל לא גזרו רבנן - אבל משום מצוה אחרת לא היינו מתירין אמירה לעובד כוכבים במלאכה דאורייתא כדמוכח בפרק הדר (עירובין דף סח.). ההוא ינוקא...והא דאמר התם לעיל באידך ינוקא דאישתפיך חמימיה ואמר להו רבה נייתו ליה חמימי מגו ביתיה ומוקי לה על ידי עובד כוכבים ודאי איסורא דרבנן שרי בחצר שלא עירבו משום מצות מילה אבל איסורא דאורייתא כגון לחמם לו חמין אסור ואין ללמוד מכאן היתר לומר לעובד כוכבים להביא ספר בשבת דרך כרמלית דלא דמי דדוקא משום מילה דהיא גופה דחיא שבת התירו ומיהו בהלכות גדולות משמע דאפי' איסורא דאורייתא שרי על ידי עובד כוכבים לצורך מילה שפירש דליתו מתוך ביתא דרך רה"ר ...

חידושי הרמב"ן מסכת שבת דף קל עמוד ב
וכן אני אומר שאין מתירין אמירה לגוי אפי' בדבר שהוא משום שבות אלא גבי מילה לפי שניתנה שבת לידיחות אצלה אבל בשאר מצות אין דוחין שבות כלל אפי' ע"י גוי שאין לנו היתר בשבות דשבות יותר משבות דמלאכה חוץ מזו, וכן לענין חולה דאמרינן (קכ"ט א') כל צרכי חולה נעשין ע"י ארמאי בשבת בין במלאכה גמורה בין בשבות אמרו כדמוכח לעיל ובכמה דוכתי כי ההיא דבפ' הדר דמחמין לאימיה ע"י גוי בשבת, ואמרינן נמי בפ"ב דביצה (כ"ב א') אמימר כחל מגוי בשבת ואמר לי' רב אשי מאי דעתך משום דצרכי חולה נעשין ע"י גוי מר הא קא מסייע בהדיה דקא עמיץ ופתח אמר לי' מסייע אין בו ממש, והא כוחל אפי' בישראל שבות הוא ואין נעשה ע"י גוי אלא גבי חולה שמלאכה עצמה מותרת בו, וכן משום פסידא נמי אין מתירין דתנן נכרי הבא לכבות אין אומרים לו כבה ואף על פי שהוא שבות דמלאכה שאינה צריכה לגופה ומתני' ר"ש קתני לה אלמא אמירה דשבות אפי' במקום פסידא אין מתירין אותה. והר"מ הספרדי ז"ל התיר שבות דשבות לגבי שופר ולולב.

שו"ת הרשב"א חלק א סימן תשט

...וכל מי שהוא מתיר אינו אלא מן המתמיהין וטועין גמורין. וכן להביא יין של קדוש בליל שבת על ידי גוי אסור. ואסור מן הטעם שאמרתי. ומהא איכא מילתא דאורייתא שמביא דרך רשות הרבים. ולא עוד אלא אפילו דרך סימטא ורשויות דרבנן. דאין הפרש בין שבות דאמירה לגוי ובין שאר שבותין הנעשין על ידי ישראל וכדברי הרב אלפסי. וכן באמת מכרעא שמעתתא דנוסחא דעירובין... עוד תדע שאין אומרים בשבותין זה דומה לזה ואין לנו בהם אלא מה שהתירו בפירוש. שהרי לעתים מתירין אותם מחמת דבר אחר שיראה קל. שמעלה וכותב בערכאות של גוים משום קניית בית בארץ ישראל. ולעתים מעמידין אותם אפילו במקום כרת החמור כהזאה ואזמל.

למה דווקא קניית קרקע בארץ ישראל?

תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת מועד קטן פרק ב הלכה ד
רבי יהושע בן לוי שאל לרשב"ל מהו ליקח בתים מן העכו"ם. א"ל אימת ר' שאל בשבת ותני בשבת מותר. כיצד הוא עושה מראה לו כיסין של דינרין והעכו"ם חותם ומעלה לארכיים שכן מצאנו שלא נכבשה יריחו אלא בשבת דכתיב [יהושע ו ג] כה תעשה ששת ימים. וכתוב [שם ד] וביום השביעי תסובו את העיר שבע פעמים וכתוב [דברים כ כ] עד רדתה אפילו בשבת

חידושי הרמב"ן מסכת שבת דף קל עמוד ב
ולא מידי דהתם מצוה ותועלת לכל ישראל הוא שלא תחרב ארץ קדושה, ועוד שאין אנו שוקלין מצות זו בזו ואין אנו יודעין מתן שכרה של מצוה כדי שנאמר כמו שהתירו זו נתיר אף זו,

שבות שאין בו מעשה- אופציה שלישית:

חידושי הרשב"א מסכת שבת דף קל עמוד ב
ומורי הרב ז"ל כתב בהלכותיו דשבות שיש בו מעשה ושבות שאין בו מעשה דאמרינן התם כולם באמירה לגוי הן וכדעת הרב אלפסי ז"ל, אלא שאין פירוש מעשה מלאכה כמו שפירש הרב ז"ל, שאפילו במביא דרך גגות מלאכה הוא עושה ואי משום דאינה מלאכה דאורייתא היה לו לומר ולא שני לך בין שבות שיש בו מעשה דאורייתא לשבות שאין בו מעשה דאורייתא, **אלא שיש בו מעשה פירוש שנתחדש בו מעשה בגופו של דבר כגון עשיית כלי** או אפיה ובישול ולהחם מים וכיוצא באלו שנתחדש ענין בגופן, ודמי האי מעשה ללישנא דאמרינן בעלמא (ב"ק ע"א א') לרבי יוחנן הסנדלר מעשה שבת דאורייתא, והתם לא קרי מעשה שבת אלא כגון אפיה ובישול וכיוצא בהן **אבל הבאת כלים ואוכלין מרשות לרשות ודאי לא מיתסרי אפילו לרבי יוחנן הסנדלר בהבאתן כיון שלא נתחדשה בהן הכנה בשבת, ולפיכך החמירו באמירה לגוי אפילו במקום מצוה היכא דקא מתקן ומחדש מידי בגוף הדבר משום דהוי טפי**

עובדין דחול, אבל בשבות שאין בו מעשה בגופו של דבר כגון הבאה בלבד מרשות לרשות אינו נראה כעובדין דחול ולא החמירו באמירתו, אלו דברי מורי הרב ז"ל.

חידושי הריטב"א מסכת שבת דף קל עמוד ב
לכך פירש הרב החסיד שהגירסא כהרי"ף ז"ל וכן נמצאת בנוסחאות ישנות, אבל הכי פירושה, ולא שני לך בין שבות שיש בו מעשה, פי' שיש בו שינוי על ידי מעשה, כגון הזאה שעולה מטומאה לטהרה, לשבות שאין בו שינוי מעשה, דהא מר לא אמר זיל אחים ליה שיש בו שינוי מעשה אלא זיל אייתי ליה שאין בו שינוי מעשה כלל, והוא מלשון מעשה שבת אסור בפלוגתא דרבי מאיר ורבי יהודה ורבי יוחנן הסנדלר (ב"ק ע"א א'), דלא שייך למימר מעשה שבת אסור אלא על ידי שינוי כגון מבשל או שוחט אבל בהבאה דרך רשות הרבים אינו נאסר.

נמצאת למד שלש דעות בדבר, לדברי הגאונים ז"ל מותר לומר לגוי לצרכי מילה החם לי מים חמין או עשה לי איזמל, ולדעת הרב החסיד ז"ל דבר שיש בו שינוי כגון איזמל או להחם חמין אסור לומר לגוי, אלא לדבר שאין בו שינוי כגון להביא [ברה"ר אן] במבוי מותר לומר לגוי ועושה, ולדעת הרי"ף ז"ל דוקא שבות דשבות כגון להביא במבוי מותר, אבל דרך רשות הרבים לא, ובודאי דהוא עובדא דאמרינן בעירובין (ס"ח א') דהוא ינוקא דאשתפוך חמימיה אמר ליה רבא ליחמיה ליה אגב אימיה, ופירש ר"ח ז"ל על ידי גוי, [משמע] דוקא אימיה אבל [ל]תינוק אסור לומר לו לגוי, ואפשר לתרץ דהוא עובדא לא [מיירי] בענין זה כלל וכמו שפירש רש"י ז"ל דהוא על ידי ישראל היה, שהיה בו סכנה, וכמו שפירשתי בפירקין דלעיל (עי' לעיל קכ"ט א' ד"ה אפילו).

פסקי ריא"ז מסכת עירובין פרק ו - הדר

ומעשה בתינוק אחד שהוצרכו למולו בשבת ונשפכו החמין שלו קודם שמלו אותו, והביאו לו חמין מחצר אחרת על ידי (* אותו ה) ביטול. אם לא היו רוצין לבטל רשות חצירן, מביאין חמין לתינוק מחצר לחצר על ידי גוי, לפי שאיסור עירובי חצירות קל הוא והתירו אותו על ידי גוי במקום מצוה. אבל שאר האיסורין לא התירו במקום מצוה אפילו על ידי גוי, שהרי אסרו לעשות צרכי המת בשבת אפילו על ידי גוי, אף על פי שצרכי (יום טוב) [* המת] מצוה הן ודוחין יום טוב בשבילו, כמבואר בקונטרס הראייות.